

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.341.4

UDC 330.341.4

Т. Г. Затонацька, д. е. н.,
професор,
А. А. Возненко, к. е. н

T. H. Zatonatska, Doctor of Economics,
Professor,
A. A. Voznenko, Candidate of Economic
Sciences

**СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ДЕРЖАВНОЇ
СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ**

**STRATEGIC VECTORS OF THE PUBLIC
STRUCTURAL POLICY UNDER THE GLOBAL
COMPETITION**

Актуальність теми дослідження. Державне регулювання економіки має важливе значення для сталого розвитку національного господарства, зумовлює важливість розроблення стратегії структурної політики.

Постановка проблеми. Основними цілями структурної політики є швидкий перехід від кризового стану економіки до економічного зростання й підвищення конкурентоспроможності держави на світовому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями структурної політики та стратегії економічного розвитку займалися такі науковці як Вдовенко Н. М., Наконечна К. В., Геєць В. М., Шинкарук Л. В., Артёмова Т. І., Лебедєва О. А., Попадинець Н. М., Штефан С. І., Тобен К., Візнер С., Вуест Т., Ліао Й., Дезчампс Ф., Лурес Е., Рамос Л., Хігінботам Б., Барбарє П., Сассен С., Линбергер Р., Кроуфорд І.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проведений аналіз наукових підходів до структурної політики держави зумовлює необхідність дослідження застосування цих теорій до вироблення ефективних заходів політики у стратегічних галузях національної економіки.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування шляхів забезпечення якісних змін у механізмі державного регулювання розвитку стратегічних галузей національної економіки.

Виклад основного матеріалу. У статті розглянуто основні напрями структурної політики. Визначено основні механізми активної та пасивної структурної політики. Встановлено основні засади формування стратегії промислового розвитку та структурних зрушень стратегічних галузей економіки. Окреслено основний механізм реалізації структурної політики в космічній галузі.

Висновки. Встановлено, що багато країн світу розробили та розпочали імплементацію нових стратегій промислового розвитку. Визначено, що цілями нового напрямку державного регулювання стратегічних галузей є не лише прискорення та сприяння економічному розвитку цих галузей, але й створення нових робочих місць, боротьба з бідністю, участь у технологічній революції та глобальних ланцюгах створення вартості.

Ключові слова: структурна політика; структурні зрушення; стратегічні галузі національної економіки; космічна програма; стратегія промислового розвитку.

Urgency of the research. Government regulation of the economy is essential for sustainable development of the national economy as it's the cause of developing a structural policy strategy.

Target setting. The main goals of government structural policy are the rapid transition from the crisis to economic growth and increasing global competitiveness.

Actual scientific researches and issues analysis. Structural and economic development issues have been addressed in their research by such scholars as Vdovenko N., Nakonechna K., Heiets V., Shynkaruk L., Artomova T., Lebedieva O., Popadynets N., Shtefan S., Thoben K., Wiesner S., Wuest T., Liao Y., Deschamps F., Loures E., Ramos L., Higginbotham B., Barbaroux P., Sassen S., Lineberger R., Crawford I.

Uninvestigated parts of general matters defining. The theories of structural policy necessitate their study to develop effective policy measures in strategic sectors of the national economy.

The research objective. The purpose of the article is to substantiate ways of ensuring qualitative changes in the mechanism of government regulation of the development of strategic branches of the national economy.

The statement of basic materials. The main directions of the structural policy are considered in the article. The main models of active and passive structural policy are identified. The basic principles of formation of industrial development strategy and structural changes of strategic branches of economy are established. The basic framework of the implementation of the structural policy in space industry is outlined.

Conclusions. It has been found that many countries of the world created new industrial development strategies. It is determined that the goals of the new direction of government regulation of strategic industries are not only to accelerate and promote the economic development of these industries, but also to create jobs, fight poverty, participate in the technological revolution and global value chains.

Keywords: structural policy; structural shifts; strategic sectors of the national economy; space program; industrial development strategy.

DOI: 10.25140/2410-9576-2019-3(19)-6-16

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Актуальність теми дослідження. Державне регулювання економіки має важливе значення для ефективного та сталого розвитку національного господарства. Крім того, у національному господарстві кожної країни існують стратегічні галузі, що є визначальними для забезпечення її соціально-економічного розвитку, конкурентоспроможності на світових ринках, національної безпеки. Розвиток цих галузей дає змогу державі підтримувати високі темпи економічного зростання, ефективну інфраструктуру та сприяти науково-технічному прогресу в усіх сферах національної економіки. Особливості впливу процесів глобалізації на національну економічну систему України та посилення розвитку її інтеграційних векторів, зумовлюють важливість розроблення стратегії структурної політики з превалюванням в ній типів експортоорієнтованої моделі розвитку чи моделі імпортозаміщення. Ці моделі передбачають обрання пріоритетів торгової орієнтації країни, яка зосереджується на зовнішньому чи внутрішньому ринку відповідно. Значення структурних реформ для модернізації української економіки полягає в тому, що вони покликані забезпечити конкурентоспроможність українських компаній, особливо у сфері обробної промисловості та інновацій, а також розвиток фінансових й інформаційних послуг, тобто формування «нової економіки». Важливо, виходячи з нинішніх умов макроекономічної динаміки, рухатися у напрямі поліпшення базових структурних параметрів, поєднання для цього загальноекономічних, інституційних, управлінських методів впливу на окремі сектори і види економічної діяльності [1].

Постановка проблеми. Основними цілями державної структурної політики є швидкий перехід від кризового стану економіки до економічного зростання й підвищення конкурентоспроможності держави на світовому рівні. На практиці існує два типи державної структурної політики: активна та пасивна, головною відмінністю яких є ступінь втручання держави у структурні зрушення. Пасивна структурна політика (ліберальна позиція) означає, що держава не втручається в інвестиційні процеси в окремих галузях економіки, але при цьому створює дієздатну правову базу, яка сприяє перетоку капіталу з одних галузей в інші [2].

Механізм реалізації пасивної структурної політики полягає у тому, що на основі закону ринкової економіки попиту та пропозиції у разі перевищення попитом пропозиції зростає норма прибутку галузі, і капітал переходить з галузей з низькою нормою прибутку в галузі з підвищеною нормою прибутку, що своєю чергою забезпечує зниження норми прибутку в цій галузі до зазначеного рівня, коли капітал знову переходить до галузі з вищою нормою прибутку [3]. Тому позитивними результатами пасивної структурної політики є створення конкурентного середовища та підвищення суспільного виробництва, а негативні сторони полягають у тому, що ліберальна позиція держави занадто тривала за часом і потребує значних соціальних витрат.

Активна структурна політика передбачає широке використання державних важелів для прискорення прогресивних структурних зрушень [4]: зростання виробництва в галузях, що забезпечують значну частку експорту країни; зростання виробництва в галузях, спроможних замінити імпорту продукцію; розвиток галузей, що виробляють конкурентоспроможні на світовому ринку товари та послуги; підтримку виробництв, які впроваджують ресурсозберігаючі технології з метою скорочення попиту на дефіцитні для країни ресурси; зростання виробництва в галузях, спроможних підвищити науково-технічний рівень і якість продукції, особливо це стосується галузей з високотехнічною та наукоємною продукцією, що забезпечують підвищення ефективності інших галузей національної економіки; розвиток конкуренції шляхом реструктуризації та диверсифікації виробництва; розвиток виробництва сировини, напівфабрикатів і комплектуючих для заміни імпортованих з метою збільшення товарності кінцевої продукції; скорочення виробництва в депресивних галузях, де знижується ефективність ресурсів чи зменшується попит на продукцію. Реалізація активної структурної політики має супроводжуватися здійсненням таких кроків: держава розробляє та реалізує комплекс заходів, що включає стимулювання перетікання капіталу з менш пріоритетних галузей у більш пріоритетні; розвиток галузей, які прискорюють упровадження досягнень НТП; захист і надання фінансової допомоги галузям, що потребують реструктуризації; ліквідація частини виробництв у депресивних галузях; вирішення проблем, пов'язаних із концентрацією капіталу в капіталомістких напрямках структурної перебудови [3].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основним напрямом структурної політики держави є підвищення конкурентних переваг економіки країни через досягнення чотирьох взаємопов'язаних цілей: сприяння підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників товарів і послуг на внутрішньому і світовому ринках та забезпечення структурного маневру в бік підвищення частки галузей, що виробляють продукцію з високим ступенем переробки, і галузей сфери послуг, виправлення накопичених структурних деформацій – реструктуризація збиткового сектору економіки, вирішення проблем монопрофільних міст. Економічні реформи впроваджуються через державне регулювання національної економіки. Держава змінює зовнішнє економічне середовище, в якому діють суб'єкти економічної діяльності, і пристосовуючись до таких змін, аграрні підприємства трансформують свою економічну поведінку та своє очікування майбутнього [5].

Значення структурних реформ для модернізації української економіки полягає в тому, що вони покликані забезпечити конкурентоспроможність українських компаній, особливо у сфері обробної промисловості та інновацій, а також розвиток фінансових й інформаційних послуг, тобто формування «нової економіки». Важливо, виходячи з нинішніх умов макроекономічної динаміки, рухатися у напрямі поліпшення базових структурних параметрів, поєднання для цього загальноекономічних, інституційних, управлінських методів впливу на окремі сектори і види економічної діяльності [1].

Під час формування структурної політики важливе значення має вибір пріоритетних напрямів розвитку окремих видів виробництва, галузей, регіонів. При цьому враховують такі критерії пріоритетності: 1) наукомісткість і високотехнологічність виробництва, тобто коли галузь функціонує на використанні новітніх технологій, які відповідають світовим зразкам, а вироблена продукція задовольняє вимоги споживачів і є конкурентоспроможною; 2) експортний потенціал галузі (продукція підприємств такої галузі демонструє можливості швидкого нарощування експорту, склалися сприятливі умови та перспективи посилення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках, є стійкі конкурентні переваги галузі); 3) перспективи попиту на продукцію галузі на внутрішньому ринку; 4) досягнення вищої індустріальної стадії розвитку; 5) мінімізація залежності від імпорту сировини, енергії та зниження ресурсомісткості виробництва до оптимального рівня; 6) позитивний побічний ефект (якщо прискорений розвиток цієї галузі сприяє підвищенню ефективності в інших секторах економіки, зумовлює мультиплікативний ефект в економіці, вона є пріоритетною); 7) можливість вирішення соціальних та екологічних проблем, гарантування безпеки країни, забезпечення зростання наукового та інтелектуального потенціалу країни [6].

Таким чином, забезпечити стаке збалансоване економічне зростання країни, ефективну структурну регіональну політику здатна грошово-кредитна політика, пріоритетом якої є стабілізація темпів інфляції на основі створення умов для нарощування пропозиції товарів і послуг через розвиток конкуренції, вдосконалення ринкової інфраструктури, розвиток механізмів національного розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів шляхом комплексного застосування заходів грошово-кредитної, податкової, конкурентної, структурної політики, шляхом створення гнучкої та ефективної інституційної системи мобілізації і розміщення позичкових капіталів, розвитку механізмів довгострокового кредитування, заохочення сполучення капіталів комерційних банків і промислових підприємств, що дозволяють спрямувати грошові ресурси у модернізацію виробництва [4].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проведений аналіз наукових підходів до структурної політики держави дозволив зробити висновок про необхідність дослідження застосування вищезгаданих теорій до вироблення ефективних заходів політики у стратегічних галузях національної економіки.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування шляхів забезпечення якісних змін у механізмі державного регулювання розвитку стратегічних галузей національної економіки та розроблення практичних рекомендацій щодо впровадження методичних підходів під час ухвалення управлінських рішень у сфері державного регулювання стратегічних галузей для забезпечення сталого розвитку.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Викладення основного матеріалу. Інноваційна модель є однією з найефективніших стратегій реалізації структурної політики. Сутністю парадигми інноваційного розвитку є досягнення економічного розвитку шляхом широкомасштабного введення у господарський обіг продуктів інтелектуальної праці як знань, технологій, науково-технічних розробок тощо для їх комерціалізації та досягнення соціально-економічного ефекту. Вона полягає у стимулюванні державою впровадження інноваційних технологій на вітчизняних підприємствах. Прикладом реалізації такої моделі є політика ЄС у сфері промисловості. В її рамках, у 2005 році ЄС почав імплементацію Лісабонської стратегії, в якій було визначено стратегічні галузі та основні напрями державної підтримки та регулювання цих галузей. Зокрема, реалізація стратегії передбачала наступні заходи:

1. Розроблено нову концепцію промислової політики, яка передбачала інтегрований підхід до конкурентоспроможності, тобто державна підтримка повинна надаватися на підставі детального аналізу перешкод для конкурентоспроможності галузі.

2. Орієнтація економічної політики на досягнення макро- та мікроекономічних пріоритетів та розвитку ринку праці в рамках національних програм реформ та національних стратегій стійкого розвитку.

3. Розробка ефективної політики регіонального розвитку.

4. Запроваджено нову промислову політику, спрямовану на розвиток галузей обробної промисловості [7].

В рамках цієї стратегії було визначено дві ініціативи – горизонтальна та галузева. Горизонтальна ініціатива стосувалася підтримки фармацевтичної галузі, оцінки реалізації стратегії розвитку біотехнологій, створення робочої групи для хімічної та оборонної промисловості, імплементації Європейської космічної програми, сприяння машинобудівній галузі та проведення низки досліджень конкурентоспроможності у низці галузей. Галузеві ініціативи стосувалися таких секторів економіки як харчова промисловість, машинобудування, космічна галузь, оборонна промисловість, безпека, медична галузь, металургійна галузь та лісництво [8].

Після реалізації Лісабонської стратегії, у 2010 році ЄС прийняла нову стратегію зростання «Європа 2020», яка передбачає досягнення розумного, стійкого та інклюзивного зростання, та включає сім основних ініціатив, що в комплексі повинні дати максимальний кумулятивний ефект. Що стосується галузевих ініціатив, то їх основним завданням є сприяння модернізації та підвищення конкурентоспроможності галузей. Основна зміна стратегії полягає в тому, що при визначенні ключових, або стратегічних, галузей враховуватись буде не лише фактор вразливості, але й потенціал до розвитку та створення додаткових робочих місць. Це означає, що стратегічними будуть лише ті галузі, які мають внутрішній потенціал. Серед таких галузей ЄС визначив аерокосмічну, автомобільну, біотехнологічну, медичну промисловість, видобуток корисних копалин окрім енергоносіїв, чорну металургію, фармацевтику, суднобудування, залізничне сполучення, освоєння космосу, текстильну, легку та деревообробну промисловість. Слід зазначити, що сільське господарство є окремою стратегічною галуззю, яка підтримується за єдиними правилами на рівні усього ЄС [9].

Таким чином, ми можемо побачити, що Європейський Союз стабільно підтримував, захищав та стимулював окремі сфери економіки, причому на кожному історичному етапі розвитку використовувалися свої інструменти та змінювався перелік галузей, що підпадали під активне регулювання. З іншого боку, ми можемо побачити, що деякі галузі стабільно залишалися у числі стратегічних, а їх перелік скоріше доповнювався під дією таких факторів як еволюція світової економіки, виклики глобалізації, швидке зростання країн, що розвиваються, а також економічних криз.

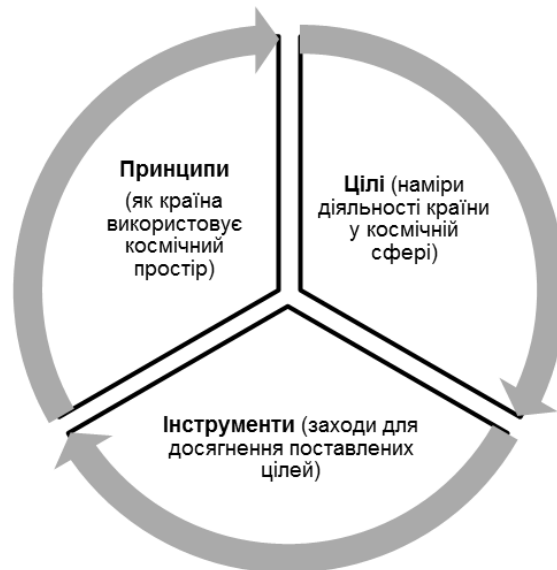
Однією з галузей економіки, що зазнає швидких структурних змін, є «космічна економіка». Важливою ця галузь є і для України. Велику роль при цьому відіграє вибір ефективної стратегії реалізації структурної політики.

Національна космічна політика показує наміри країни у цій сфері, що особливо актуально для залучення довгострокових приватних інвестицій. Завершена політика включає принципи космічної програми, її цілі та інструменти, необхідні для їх досягнення (Рис. 1.) [10].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рис. 1. Основні складові національної космічної програми

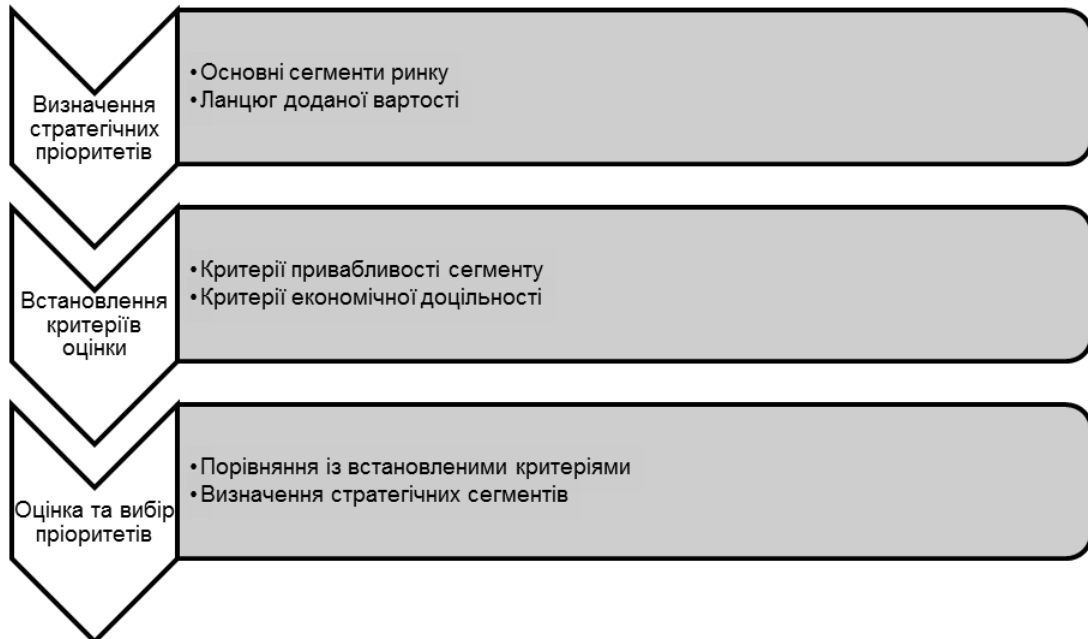
Джерело: побудовано авторами

Принципи програми визначають основні економічні та соціальні цілі країни у цій сфері. Завдяки розвинутому космічному сектору можна підвищити рівень життя населення, створити додаткові робочі місця, а використання супутникових технологій допомагає забезпечувати національну безпеку, сприяє захисту довкілля. Цілі визначають основні напрями діяльності галузі, оскільки вони виокремлюють інструменти, які мають найбільший потенційний економічний, соціальний вплив на національну безпеку. В свою чергу, інструменти – це ті знання, навички та ресурси, що необхідні для досягнення поставлених у програмі цілей. Зокрема, сюди можна віднести розвиток людського капіталу, отримання місця на орбіті та радіочастот, розробка гнучкого механізму регулювання.

Дуже важливим для успішного розвитку космічної галузі як стратегічної є розробка ефективної стратегії її розвитку, що буде підґрунтям для впровадження механізму її регулювання. Розвинуті країни, що мають більше фінансових ресурсів, можуть собі дозволити розвивати усі напрями цієї галузі, однак, країни, що розвиваються, які мають обмежений бюджет, повинні визначити, які саме сектори цієї галузі будуть отримувати активну підтримку. Дослідження показали, що країни, які зосереджуються на декількох основних ринкових сегментах, досягають більш ефективного перерозподілу ресурсів, тому галузь розвивається швидше. Для того, щоб визначити, які сегменти космічної галузі є найбільш перспективними для країни, ми рекомендуємо використовувати триетапний підхід для оцінки (Рис. 2) [11].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рис. 2. Триетапний підхід для визначення стратегічних сегментів космічної галузі
Джерело: побудовано авторами

Розглянемо ці етапи докладніше.

Етап 1. На першому етапі визначаються усі сегменти космічної галузі, а потім на їх основі будується ланцюг доданої вартості галузі (Рис. 3.). Після цього проводиться подальше сегментування ланцюгу доданої вартості на підсектори, а потім визначаються найбільш перспективні з них. В цілому ланцюг доданої вартості космічної галузі можна поділити на дві основні ланки: виробнича ланка (наукові дослідження та розробки; виробництво та випробування) та споживча ланка (наземні операції, супутні послуги). Кожна з цих ланок має декілька підсектори, кожен з яких може стати пріоритетним стратегічним напрямом розвитку галузі [12].

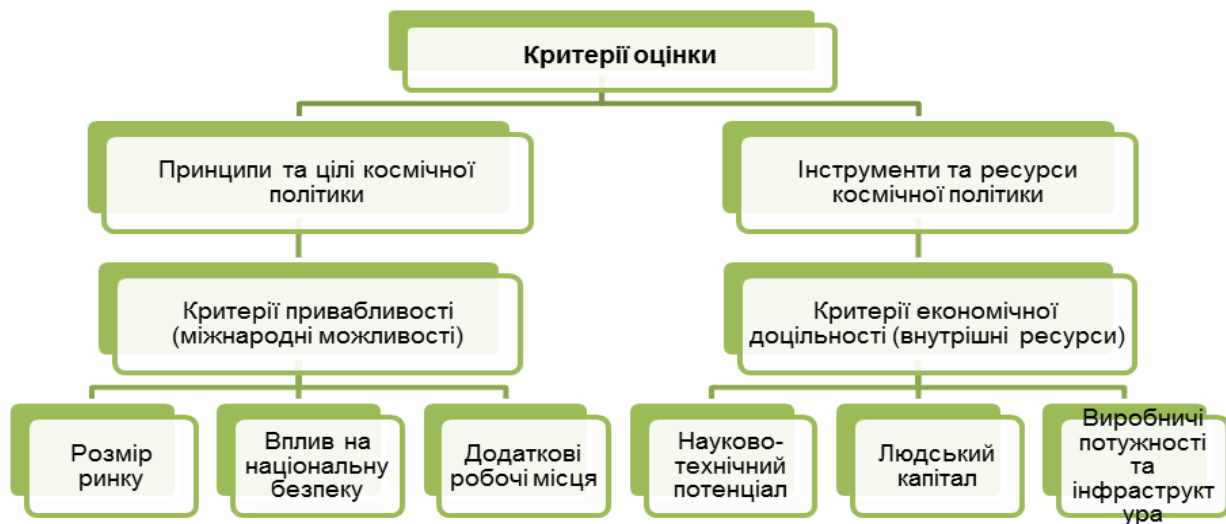
Рис. 3. Ланцюг доданої вартості космічної галузі
Джерело: побудовано авторами

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Етап 2. На цьому етапі встановлюються основні критерії для оцінки ринкових можливостей. Найбільш ефективно використовувати два набори критеріїв: критерії привабливості сегменту та критерії економічної доцільності сегменту. До критеріїв привабливості можна віднести можливість створювати додану вартість, потенційну кількість додаткових робочих місць тощо. Критерії економічної доцільності дозволяють оцінити, наскільки існуючі ресурси є достатніми для розвитку кожного сегменту. Кожна країна повинна розробляти свій набір критеріїв, виходячи з визначеної національної космічної політики. Зокрема, при визначенні критеріїв привабливості слід спиратися на принципи та цілі, а при встановленні критеріїв економічної доцільності слід враховувати доступні інструменти та ресурси космічної політики.

Іншими словами, критерії привабливості слід оцінювати з позиції міжнародних можливостей, а критерії економічної доцільності – з позиції внутрішніх можливостей та ресурсів (Рис. 4).

Слід зауважити, що наведений перелік критеріїв не є вичерпним, він може змінюватися в залежності від загальних пріоритетів держави [13].

Рис. 4. Критерії оцінки стратегічних сегментів космічної галузі

Джерело: побудовано авторами

Етап 3. На цьому етапі проводиться оцінка виділених сегментів за встановленими критеріями привабливості та доцільності. В даному випадку необхідно визначити сегменти, що мають найкраще поєднання привабливості та доцільності, тобто деякі сегменти можуть бути дуже привабливими, однак, на даному етапі розвитку національного господарства економічна доцільність їх розвитку буде дуже низькою. І навпаки, сегмент може мати високу доцільність, однак його привабливість буде незначною (Рис. 5).

Для космічної галузі дуже важливим є справедливе державне регулювання, оскільки ризики та втрати у цьому секторі є дуже високими. Тому регулювання у цій галузі повинно не тільки забезпечити мінімізацію ризиків, але й створити сприятливе ділове середовище без надмірної кількості правил. Наприклад, у 2015 році США прийняли закон, згідно якого приватні структури можуть володіти, видобувати та продавати корисні копалини, що походять з астероїдів, тобто створили стимул для приватних інвестицій у космічну галузь [14].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Висока	<p>Дуже доцільні сегменти <i>Характеристика:</i> - Слабкий зв'язок з пріоритетами політики - Вже організоване виробництво або вільний доступ на ринок <i>Пріоритетність:</i> Визначити, куди саме спрямовувати підтримку для максимальної ефективності</p>	<p>Потенційно пріоритетні сегменти <i>Характеристика:</i> - Сильний зв'язок з пріоритетами політики - Вже організоване виробництво або вільний доступ на ринок <i>Пріоритетність:</i> Побудувати стратегічне обґрунтування кожного сегменту і визначити пріоритетність</p>	
	<p>Непріоритетні сегменти <i>Характеристика:</i> - Слабкий зв'язок з пріоритетами політики - Майже немає виробничих потужностей, обмежений доступ на ринок <i>Пріоритетність:</i> Обмежити державну підтримку та спрямовувати ресурси в інші сегменти</p>	<p>Дуже привабливі сегменти <i>Характеристика:</i> - Сильний зв'язок з пріоритетами політики - Майже немає виробничих потужностей, обмежений доступ на ринок <i>Пріоритетність:</i> Визначити необхідний обсяг інвестицій для розвитку або створення сегменту</p>	
Доцільність	Низька	Привабливість	Висока
Низька			

Рис. 5. Матриця пріоритизації сегментів космічної галузі

Джерело: побудовано авторами

Державне регулювання космічної галузі повинно охоплювати три основні сфери.

1. **Державні дозволи (ліцензування).** Держава може вимагати від учасників ринку отримувати ліцензії на діяльність у космічній галузі, а також проводити моніторинг виконання умов ліцензій. Шляхом встановлення суворих або м'яких умов ліцензування, уряд може регулювати доступ учасників на певний сегмент ринку.

2. **Відповідальність.** Згідно Конвенції про відповідальність у космосі, держава бере на себе міжнародні зобов'язання за шкоду, завдану космічними об'єктами, що були запущені з її території, навіть якщо їх власниками є приватні установи. В свою чергу, держава може наполягати, щоб приватні учасники ринку самостійно несли відповідальність за шкоду, нанесену їх власністю, або страхували її. В залежності від того, наскільки пріоритетним є певний сегмент галузі, держава може пропонувати компенсувати частину збитків за власний рахунок.

3. **Управління даними дистанційного зондування.** Супутники збирають дані, що є необхідними для забезпечення національної безпеки, метеорологічного прогнозування, моніторингу використання землі, управління національними ресурсами тощо. Держава може встановлювати обмеження на приватне використання та поширення даних, отриманих з супутників, якщо вони можуть становити потенційну загрозу для національної безпеки. Також, слід враховувати необхідність захисту інтелектуальної власності, особливо у сфері супутніх послуг [15].

Також, слід пам'ятати, що національне регулювання повинно відповідати міжнародному космічному праву, орієнтуватися на регулювання країн, що вже є визнаними космічними державами, і враховувати інтереси зацікавлених сторін, оскільки це може стати перешкодою на шляху залучення приватних інвестицій.

Таким чином, майже всі держави надають активну підтримку тим галузям, які мають високу глобальну конкурентоспроможність, а також найбільш слабким галузям, щоб досягти збалансованого економічного зростання. При цьому держава може виділяти так звані стратегічні галузі, які в найбільш широкому розумінні є тими галузями економіки, які держава вважає найважливішими для стабільного економічного зростання.

Ми пропонуємо як стратегічну мету механізму державного регулювання космічної діяльності України визначити досягнення сталого економічного розвитку, забезпечення національної безпеки та захист геополітичних інтересів держави шляхом подальшого розвитку людського та

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

інтелектуального капіталу. Таким чином, державне регулювання повинно відповідати цілям сталого розвитку, що забезпечить безперервний процес зростання у майбутньому [16].

Основні принципи, на яких повинен базуватись механізм державного регулювання космічної діяльності в Україні, такі:

– принцип інноватизації економіки, тобто спрямування космічної діяльності на впровадження інновацій в усі сфери господарської діяльності;

– принцип комерційної ефективності, що передбачає розвиток та фінансування лише тих видів діяльності та проектів, що зможуть принести національному господарству економічну вигоду у майбутньому;

– принцип забезпечення національної безпеки, тобто використання космічних технологій для зміцнення обороноздатності країни;

– принцип підтримки конкурентоспроможності галузей, що передбачає запровадження провідних технологій, отриманих в результаті космічної діяльності, в усі галузі національного господарства [17].

Для дотримання зазначених принципів ми рекомендуємо використовувати такі основні методи як комерціалізація, тобто налагодження ефективного процесу виробництва отриманої продукції, та поєднання ринкових і державних механізмів державного регулювання. Втручання держави має відбуватися лише за необхідності, коли ринкові механізми не здатні забезпечити оптимальний результат. Досягнення поставленої мети потребує забезпечення виконання таких завдань механізму державного регулювання космічної діяльності як: створення високоінтегрованих технологічних структур; впровадження інформаційних технологій в систему управління галуззю; розвиток людського та інтелектуального капіталу; набуття Україною членства в ЄКА; створення законодавчих передумов для стимулювання розвитку комерційного космосу [18]. Зокрема, з цією метою у жовтні 2019 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання космічної діяльності» № 143-IX [19], що набуває чинності у 2020 році. Метою цього закону є створення умов для розвитку космічної галузі України завдяки підвищенню інвестиційної привабливості галузі, а також створення у ній конкурентного середовища за рахунок участі суб'єктів різних форм власності. Також, закон передбачає підтримку комерціалізації космічної діяльності та залучення додаткових приватних інвестицій у космічну галузь України.

До інструментів державного регулювання космічної діяльності можна віднести: (1) інструменти прямої дії – державне фінансування та ліцензування; (2) інструменти непрямої дії – фіскальну політику, державне кредитування, стандартизацію та ринкове середовище.

За допомогою державного фінансування та стандартизації можна впливати на вибір саме тих проектів, що зможуть бути реалізовані, а через інструменти фіскальної політики забезпечити додаткові стимули для комерційно вигідних проектів та підвищити їх ефективність. Стандартизація та належне ринкове середовище створюють умови, за яких успішні проекти зможуть бути реалізовані швидше, при цьому вони будуть сприятимуть розвитку технологій, людського капіталу, економічному розвитку та структурним зрушенням у національній економіці.

Висновки. Встановлено, що майже всі держави надають активну підтримку тим галузям, які мають високу глобальну конкурентоспроможність, а також найбільш слабким галузям, щоб досягти збалансованого економічного зростання. При цьому держава може виділяти так звані стратегічні галузі, що в найбільш широкому розумінні є тими галузями економіки, які держава вважає найважливішими для стабільного економічного зростання та за допомогою яких можна забезпечити структурні зрушення у національній економіці. Встановлено, що кожна країна будує власну модель державного регулювання стратегічних галузей економіки, оскільки національні програми стратегічного розвитку мають індивідуальний набір цілей, принципів, механізмів, інструментів, які залежать від декількох основних чинників: політичних, економічних, правових, соціальних, конкурентних та ін. Під впливом процесів глобалізації та прискореного науково-технічного прогресу багато країн світу розробили та розпочали імплементацію нових стратегій промислового розвитку, в яких було змінено галузі, які вони розглядають як стратегічні, а також їх державне регулювання. Визначено, що цілями нового напрямку державного регулювання

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

стратегічних галузей є не лише прискорення та сприяння економічному розвитку цих галузей, але й створення нових робочих місць, боротьба з бідністю, участь у технологічній революції та глобальних ланцюгах створення вартості, сприяння запровадженню «зеленої» енергії.

Встановлено, що космічна галузь України потребує структурно-економічних перетворень, причому для виведення галузі з рецесії та стимулювання розвитку інноваційних технологій в Україні необхідно розробити систему стимулів з інструментів державної допомоги. Запропоновано як стратегічну мету механізму державного регулювання космічної діяльності в Україні визначити досягнення сталого економічного розвитку, забезпечення національної безпеки та захист геополітичних інтересів держави шляхом подальшого розвитку людського та інтелектуального капіталу.

Література

1. Вдовенко, Н. М. Особливості структурних змін в економіці України / Н. М. Вдовенко, К. В. Наконечна // Економіка АПК. – 2018. – № 9. – С. 59.
2. Структурні зміни та економічний розвиток України : монограф. / Геєць В. М., Шинкарук Л. В., Артьомова Т. І. [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2011. – 696 с.
3. Лебедева, О. А. Структурна політика держави: сутність і особливості її реалізації [Електронний ресурс] / О. А. Лебедева. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua>.
4. Попадинець, Н. М. Стратегічні цілі державної структурної політики України / Н. М. Попадинець // Регіональна економіка. – 2014. – № 1. – С. 177.
5. перехідна економіка : підручник / В. М. Геєць, Є. Г. Панченко, Е. М. Лібанова [та ін.] ; за ред. В. М. Геєця. – Київ : Вид-во "Вища шк.", 2003. – С. 8.
6. Штефан, С. І. Сучасні особливості структурної політики України / С. І. Штефан // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 37.
7. An integrated industrial policy for a globalized era. European Parliament resolution of 9 March 2011 on an Industrial Policy for the Globalized Era. (2010/2095(INI)) // *The EU Official Journal*. – 2012. – 199E 7.7.2012. – P. 131–154. –URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011IP0093&rid=2>.
8. Wiesner S. A., Thoben K., Wiesner S., Wuest T. Industrie 4.0 and Smart Manufacturing – A Review of Research Issues and Application Examples // *International Journal of Automation Technology*. – 2017. – V. 11 (1). – P. 4-16.
9. Liao Y., Deschamps F., Freitas E. D., Loures R. Past, present and future of Industry 4.0 - a systematic literature review and research agenda proposal // *International Journal of Production Research*. – 2017. – V. 55 (12). – P. 3609–3629.
10. Higginbotham B. The Space Economy: An Industry Takes Off [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.uschamber.com/series/above-the-fold/the-space-economy-industry-takes>.
11. Barbaroux P. The metamorphosis of the world space economy: investigating global trends and national differences among major space nations' market structure // *Journal of Innovation Economics Management*. – 2016. – № 2. – P. 9-35.
12. Sassen S. When the State Encounters a New Space Economy: The Case of Information Industries // *American University International Law Review*. – 1995. – V.10, no. 2. – P. 769-789.
13. Satellite Value Chain: The Snapshot: Euroconsult [Електронний ресурс]. – URL: <http://euroconsult-ec.com/research/satellite-value-chain-2018-brochure.pdf>.

References

1. Vdovenko, N. M., Nakonechna, K. V. (2018). Osoblyvosti strukturykh zmin v ekonomitsi Ukrainy [Peculiarities of structural changes in the economy of Ukraine]. *Ekonomika APK – The Economics of the Agriculture*, 9, 59 [in Ukrainian].
2. Heiets, V. M., Shynkaruk, L. V., & Artomova, T. I. (2011). *Strukturni zminy ta ekonomichnyi rozvytok Ukrainy [Structural changes and economic development of Ukraine]*. Kyiv: NAN Ukrainy [in Ukrainian].
3. Lebedieva, O. A. (n.d.). *Strukturna polityka derzhavy: sutnist i osoblyvosti yii realizatsii [Structural policy of the state: concept and features of implementation]*. Retrieved from <http://www.stationline.org.ua> [in Ukrainian].
4. Popadynets, N. M. (2014). Stratehichni tsili derzhavnoi strukturoi polityky Ukrainy [Strategic objectives of the state structural policy of Ukraine]. *Rehionalna ekonomika – Regional Economy*, 1, 175-183 [in Ukrainian].
5. Heiets, V.M. (2003). *Perekhidna ekonomika [Transition economy]*. Kyiv: Vyshcha shk [in Ukrainian].
6. Shtefan, S.I. (2015). Suchasni osoblyvosti strukturoi polityky Ukrainy [Modern features of structural policy in Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national problems of the economy*, 4, 37 [in Ukrainian]
7. An integrated industrial policy for a globalized era. (2012). European Parliament resolution of 9 March 2011 on an Industrial Policy for the Globalized Era. (2010/2095(INI)). *The EU Official Journal*, 199E 7.7.2012, 131–154. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011IP0093&rid=2> [in English].
8. Thoben, K. D., Wiesner, S., & Wuest, T. (2017). "Industrie 4.0" and smart manufacturing-a review of research issues and application examples. *International journal of automation technology*, 11(1), 4-16 [in English].
9. Liao, Y., Deschamps, F., Loures, E. D. F. R., & Ramos, L. F. P. (2017). Past, present and future of Industry 4.0-a systematic literature review and research agenda proposal. *International journal of production research*, 55(12), 3609-3629 [in English].
10. Higginbotham, B. (2018). The Space Economy: An Industry Takes Off. [www.uschamber.com](https://www.uschamber.com/series/above-the-fold/the-space-economy-industry-takes). Retrieved from <https://www.uschamber.com/series/above-the-fold/the-space-economy-industry-takes> [in English].
11. Barbaroux, P. (2016). The metamorphosis of the world space economy: investigating global trends and national differences among major space nations' market structure. *Journal of Innovation Economics Management*, 2, 9-35 [in English].
12. Sassen, S. (1994). When the State Encounters a New Space Economy: The Case of Information Industries. *Am. UJ Int'l L. & Pol'y*, 10, 769 [in English].
13. Satellite Value Chain: The Snapshot: Euroconsult.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

14. Global aerospace industry: market update. 2018. – URL: https://static1.squarespace.com/static/59cabd3ea803bb54d1fa5edf/t/5b046eb8f950b75de24cb126/1527017151803/AeroMktRprt_v3.pdf.
15. *Space and Innovation*. – OECD Publishing, Paris, 2016. – URL: <https://dx.doi.org/10.1787/9789264264014-en>.
16. Lineberger R. 2019 global aerospace and defense industry outlook. 2018. – URL: <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/manufacturing/articles/global-a-and-d-outlook.html>.
17. Crawford I. A. The long-term scientific benefits of a space economy // *Space Policy*. – 2016. V. 37. – P. 58-61.
18. *The Space Economy in Figures: How Space Contributes to the Global Economy*. – OECD Publishing, Paris, 2019. – URL: <https://doi.org/10.1787/c5996201-en>.
- Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання космічної діяльності : закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2019. – № 46. – ст.300.
- (2018). *euroconsult-ec.com*. Retrieved from <http://euroconsult-ec.com/research/satellite-value-chain-2018-brochure.pdf> [in English].
14. Global aerospace industry: market update. (2018). *static1.squarespace.com*. Retrieved from https://static1.squarespace.com/static/59cabd3ea803bb54d1fa5edf/t/5b046eb8f950b75de24cb126/1527017151803/AeroMktRprt_v3.pdf [in English].
15. *Space and Innovation*. (2016). Paris: OECD Publishing. Retrieved from <https://dx.doi.org/10.1787/9789264264014-en> [in English].
16. Lineberger, R. (2018). 2019 global aerospace and defense industry outlook. *www2.deloitte.com*. Retrieved from <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/manufacturing/articles/global-a-and-d-outlook.html> [in English].
17. Crawford, I. A. (2016). The long-term scientific benefits of a space economy. *Space Policy*, 37, 58-61 [in English].
18. *The Space Economy in Figures: How Space Contributes to the Global Economy*. (2019). Paris: OECD Publishing. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/c5996201-en> [in English].
19. Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo derzhavnoho rehuliuвання kosmichnoi diialnosti" : vid 2 zhovtnia 2019 roku, № 143-IX [Law of Ukraine "On amendments to some laws of Ukraine on state regulation of space activities" from October 2 2019, № 143-IX]. (2019). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 46. Art. 300 [in Ukrainian].

Надійшла 17.08.2019

Бібліографічний опис для цитування :

Затонацька, Т. Г. Стратегічні вектори державної структурної політики України в умовах глобальної конкуренції / Т. Г. Затонацька, А. А. Возненко // Науковий вісник Полісся. – 2019. - № 3 (19). – С. 6-16.

- Затонацька Тетяна Георгіївна** доктор економічних наук, професор, професор кафедри Економічної кібернетики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; <https://orcid.org/0000-0001-9197-0560>; ResearcherID:I-1647-2018; E-mail:tzatonat@ukr.net;
- Zatonatska Tetiana Heorhiivna** Doctor of Economics, Professor, Professor Department of Economic Cybernetics, Taras Shevchenko National University of Kyiv; <https://orcid.org/0000-0001-9197-0560>; ResearcherID:I-1647-2018; E-mail:tzatonat@ukr.net;
- Возненко Андрій Анатолійович** кандидат економічних наук, Міністерство фінансів України; <https://orcid.org/0000-0002-7179-9441>; E-mail:voznenko@minfin.gov.ua;
- Voznenko Andrii Anatoliiovych** Candidate of Economic Sciences, Ministry of Finance of Ukraine; <https://orcid.org/0000-0002-7179-9441>; E-mail:voznenko@minfin.gov.ua.